

SØNDAGSPANELET

Højesteret og den usynlige mand

Når man som dommer skal afgøre en sag, slår man op i loven. Men lovens tekst kan ikke stå alene. Det gjaldt også for nylig i en sag om en mand, der havde gjort sig usynlig.

JENS PETER CHRISTENSEN

Har været højesteretsdommer siden 2006. Forinden professor i stats- og forvaltningsret ved Aarhus Universitet. Har været formand for en lang række lovforberedende udvalg.

De andre medlemmer af Søndagspanelet:

SØREN PIND

EMILIA VAN HAUEN

CLAUS BRYLD

ELISABETH DONS CHRISTENSEN

CATHRINE ERTMANN

BENTE TROENSE

»Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven.« Sådan lyder grundlovens § 64. Men dommeren kan ikke nøjes med at læse selve lovteksten. Dommerens opgave er at finde ud af, hvad der er meningen med lovens ord. I sin søgen efter meningen kan de bemærkninger, der ledsager et lovforslag, være vigtige. Udtalelser under Folketingets behandling af lovforslaget kan også være af betydning. Og i tillæg hertil skal dommeren selv sagt bruge sin almindelige sunde fornuft og retfærdighedssans.

I sidste måned fik vi i Højesteret brug for det alt sammen, da vi skulle afgøre, om landsretten havde været berettiget til at afvise at behandle en straffesag. Det drejede sig om en sag, hvor en tiltalt havde anket den dom på 10 måneders fængsel for røveri og tyveri, han havde fået i byretten.

Efter retsplejeloven er det sådan, at det er en betingelse for, at retten kan behandle en straffesag, at den, der er tiltalt i sagen, er blevet orienteret om, hvornår sagen behandles af retten. Det er jo en god og fornuftig regel. Vi kan ikke have hemmelig, kaffask retspleje. Orienteringen – der med retsplejelovens lidt gammeldags sprogbrug kaldes "forkyndelsen" – kan ske på flere forskellige måder. F.eks. ved at en stævningsmand afleverer meddelelsen til den tiltalte på dennes bopæl.

I den sag, der forelå for Højesteret, havde stævningsmanden fem gange forgæves forsøgt at forkynde indkaldelsen til landsretten for den tiltalte. Under i hvert fald et af forsøgene var der nogen til stede i tiltaltes lejlighed, men vedkommende lukkede ikke op. Dertil kom, at stævningsmanden to gange havde lagt besked i den tiltaltes postkasse med anmodning om at ringe til stævningsmanden, uden at den tiltalte havde reageret på disse beskeder. Endvidere havde stævningsmanden to gange forsøgt at ringe til telefonnumre, som var registreret under den tiltaltes navn.

Den dag, landsretten skulle behandle ankesagen, dukkede tiltalte ikke op, og landsretten valgte så at afvise hans anke. Byrettens dom på 10 måneders fængsel stod her efter ved magt. Landsretten begrundede sin afgørelse med, at det ikke havde været muligt på sædvanlig vis at forkynde indkaldel-

sen til retsmødet for tiltalte, og at domsforhandlingen ikke med nytte kunne fremmes i tiltaltes fravær. Som lovhjælp for afgørelsen henviste landsretten til retsplejelovens § 920, stk. 3.

Landsrettens afgørelse om afvisning havde fået tilladelse til at komme til Højesteret, fordi den nævnte paragraf ikke efter sin ordlyd passede på situationen. I § 920, stk. 3, hed det nemlig, at retten kan afvise tiltaltes anke, hvis indkaldelse ikke på sædvanlig måde har kunnet forkyndes for tiltalte, »fordi denne har skiftet bopæl eller opholdssted uden at give den nødvendige meddelelse herom.«

Men den tiltalte havde jo ikke skiftet bopæl eller opholdssted. Problemet var, at det ikke var lykkedes at komme i kontakt med ham på hans bopæl og opholdssted. Men kunne retsplejelovens bestemmelse så overhovedet bruges, sådan som landsretten havde gjort?

Ja, sagde Højesteret. »Højesteret finder,« hedder det i afgørelsen, »at denne bestemmelse kan anvendes analogt i tilfælde, hvor tiltaltes bopæl eller opholdssted for

så vidt er kendt, men hvor der er gennemført egnede og tilstrækkelige bestræbelser på forkyndelse, og hvor det beror på tiltaltes egne forhold, at forkyndelse ikke har kunnet foretages.«

Det er sjældent, at Højesteret på denne måde udtrykkeligt anvender en såkaldt "analogi" som begrundelse.

En analogi vil sige, at man anvender en retsregel på tilfælde, der ikke er omfattet af lovens ord, selv ikke hvis man strækker ordenes forståelse meget vidt. Det afgørende for, om en analogi kan bruges, er, at akkurat de samme hensyn, som ligger bag lovens ord, også gælder for det pågældende tilfælde. I juran taler man om "årsagernes lighed". Og netop "årsagernes lighed" var der her.

Det fandt da også god støtte i de udtalelser om meningen med retsplejelovens bestemmelse, som justitsminister Busch-Jensen var fremkommet med under Landstingets behandling af lovforslaget helt tilbage i 1948. »Denne Ændring er ønsket af Landsretterne,« udtalte ministeren og fortsatte, »idet det har vist sig, at der fore-

kommer en del Tilfælde mellem Aar og Dag, hvor den, som er dømt ved Underretten og selv anker – han er på fri fod – forsvinder, gør sig usynlig, så man ikke har nogen Mulighed for at faa fremmet Sagen i Landsretten, fordi man ikke kan faa forkyndt Stævningen. [...] Der er ikke nogen Betænkkelighed ved det; det skyldes jo den Ankenedes eget Forhold, det, hvor forsvinder uden at oplyse, hvor han tager hen, at Sagen ikke kommer til Behandling.«

Retsplejelovens bestemmelse kunne altså anvendes også i den situation, hvor tiltalte – med Busch-Jensens ord – havde gjort sig "usynlig", eller – med Højesterets mindre billedrige sprogbrug – »hvor det beror på tiltaltes egne forhold, at forkyndelse ikke har kunnet foretages.«

Efter Højesterets afgørelse har bestemmelsen ved en lovændring nu fået en tilsvarende formulering. Fremover bliver der altså ikke brug for at gribe til analogien, hvis en person forsøger at gøre sig usynlig, f.eks. bag nedrullede gardiner eller ved ikke at åbne døren, når stævningsmanden banker på.

Staten fører ikke unødvendige sager

Tomas Ilsoe Andersen
managing partner, advokat (H)

På jyllands-posten.dk 10/3 hævder kommunikationsrådgiver Mogens Gyde på baggrund af en konkret sag, at kammeradvokaten rådgiver staten til at indlade sig i konflikt for derved at tjene penge på at føre en retssag. Kammeradvokaten har 81 års troværdighed på spil, hver gang en sag føres. Hvis vi gang på gang rådede staten til at føre håbløse sager, som så blev tabt, ville

kunderne hurtigt kalde bluffet og sætte en stopper for vanviddet.

Derfor har vi over en længere årrække også haft vinderprocenter mellem 80 og 90 pct., og sådan skal det også være. Hvis vinderprocenten går i retning af 50 pct., kunne man med rette hævde, at staten spiller hasard med borgere og virksomheders retssikkerhed, fordi man tilsyneladende anlægger sag på trods af små chancer for at vinde.

Hvis vinderprocenten kommer

for tæt på 100 pct., kunne man med rette hævde, at staten derved reelt har opgivet at forsvare statskassen, medmindre man er 100 pct. sikker på at vinde. I givet fald havde staten fortsat manglet de cirka 2 mia. kr., som blev krævet tilbagebetalt efter selskabstømmer-sagerne, da staten dengang gjorde juridiske synspunkter gældende, som aldrig havde været prøvet før. Staten skal forsvare fællesskabets kasse og må af og til sætte nogle hegnspæle op herfor.

Mogens Gyde hævder også, at når kammeradvokaten i en konkret sag gør gældende, at en myndighedsfejl ikke automatisk fører til et erstatningsansvar, medmindre der er tale om grovere fejl, er det udtryk for, at kammeradvokaten opfører sig som en stat i staten.

Retspraksis fra domstolene

Men Gyde ser derved bort fra, at det ikke er kammeradvokaten, der har opfundet doktrinen om, at kun grovere myndighedsfejl udlø-

ser erstatningsansvar – det er der imod domstolene. Kammeradvokaten gør således i den konkrete sag blot synspunkter gældende, som følger af gældende retspraksis fra uafhængige domstole. Beslutningen om ikke at føre den slags argumenter frem – som beskytter statskassen – kan kammeradvokaten selv sagt aldrig tage; det er alene kunderne, der kan det, da der i så fald er tale om praksisændring eller ren politik. Ellers ville der være tale om en stat i staten.